Tíz éves a szlovén füstösház

Tíz év – ötven rendezvény

A szombathelyi Vasi Múzeumfalu boronafalú szlovén füstösháza az Országos Szlovén Önkormányzat és a szlovéniai Határon Túli és Diaszpórában Élő Szlovének Hivatala anyagi támogatásával 2002-ben épült fel. Azóta a szombathelyi szlovének háza is. Tavasztól őszig itt tartják a rendezvényeiket, amelyekre a hazaiak mellett anyaországi, ausztriai és szerbiai szlovéneket, valamint muravidéki magyarokat is meghívtak az elmúlt tíz évben.

Lázár Ilona háza Felsőszölnökön (1968)

Országos Szlovén Találkozó a szombathelyi átadáson (2002)

A szombathelyi skanzen szlovén füstösháza egy felsőszölnöki ház rekonstrukciója, melyet 1978-ban *Bárdosi* János néprajzkutató vezetésével bontottak le a falu János-hegyén. Csak a bontás során derült ki, hogy eredetileg füstösháznak épült a XIX. század elején. Tulajdonosa, *Psihoda* Józsefné *Lázár* Ilona, akkor már füstöskonyhás, tisztaszobájú házban lakott.

A lakóépület három részből áll: füstösházból, pitvarból és kamrából. Nagyméretű szobáját is füstösháznak hívták. Ez egy többfunkciójú lakóhelyiség, melyben a kenyérsütő kemence előtt nyílt tűzhely van. A XIX. század közepén itt teleltek az állatok (disznók, tyúkok, tinók) is. A pitvarból – ahova a nyitott tornácról léptek – balra és jobbra ajtó vezetett a füstösházba, illetve a kamrába. A fal áthelyezésével a pitvar füstöskonyhává alakult, s a szobába is egy innen fűthető kályhát építettek. A legnagyobb helyiségben öt tolitus ablak (a fal síkjában eltolható nyitású/zárású ablak – *a szerk.*), valamint egy szellőző- és egy füstnyílás biztosította a légcserét. A pitvarban két tolitus ablakot és egy füstnyílást találtak a bontásnál. A tolitus ablak itt gerendányi széles nyílás a boronafalban, melyet egy eltolható deszkalappal lehet lezárni.

A szombathelyi Vasi Múzeumfaluban – a szlovének anyagi támogatásával – csak tíz évvel ezelőtt sikerült helyreállítani a felsőszölnöki szlovén füstösházat (a lebontott épület anyaga időközben ugyanis javarészt tönkrement). A falak fenyőgerendákból készültek. Az ollólábas, szelemenes tetőszerkezetet Jožef *Rogan* szlovéniai mester zsúppal fedte saját rozsszalmájával. A homlokzat csonkakontyos. A füstösház Ausztria és Szlovénia alpesi vidékéről terjedt át Vas megyébe. Míg ott azonban a bejárati ajtók nem a pitvarból nyíltak, a magyarországi változat esetében a nyitott tornácról minden helyiségbe külön bejárat vezetett. Különbség volt az is, hogy a tüzelőpadka fölé a magyar házakban nem készült szikrafogó (sárral tapasztott, vesszőből font boltív).

Az újraépített felsőszölnöki szlovén füstösházat *2002. augusztus 18-án* avatták fel. Ebből az alkalomból Szombathelyen rendezték meg a *Rábavidéki Szlovének Országos Találkozóját*. Az eseményt az Országos Szlovén Önkormányzat, a Magyarországi Szlovének Szövetsége, a Szombathelyi Szlovén Önkormányzat és a Pável Ágoston Szlovén Kulturális Egyesület közösen szervezte. A Szombathelyi Szlovén Önkormányzat 400 ezer forint anyagi támogatást kapott a Magyarországi Nemzetiségi és Etnikai Kisebbségekért Közalapítványtól, a költségek egy részét pedig költségvetéséből fedezte. A rendezvényen több mint háromszázan vettek részt.

A Vasi Múzeumfalu létrehozásának – már 1941-ben – *Pável* Ágoston is az egyik kezdeményezője volt. Szülőfalujával, *Cankovával*, a szombathelyi szlovének 1999-től tartják a kapcsolatot. 2002 óta kétévente meghívták az ottani testvéregyesület tagjait a szlovén füstösházba, amelyben a cankovaiak látogatásának napján nyitották meg a Muraszombati Nyugdíjas Egyesület három festőművészének munkáiból rendezett tárlatot is. A szombathelyi és cankovai szlovének baráti találkozóján a cankovai

Odpisani zenekar és két korovci – egy harmonikás és egy klarinétos – fiatalember is fellépett. A szombathelyi szlovének több éven át húsvéti durrogtatást és tojásfestést szerveztek a szlovén háznál.

2003. augusztus 20-án a szlovén ház kemencéjének átadása alkalmából a szlovéniai Gorički lajkoši népzenei együttes adott műsort. Azóta többször is sütöttek-főztek a kemencében és a padkáján. 2004 áprilisában Andrej *Gerenčer*, a Szlovén Köztársaság magyarországi nagykövete és *dr. Ipkovich* György, Szombathely polgármestere hársfát ültetett a ház udvarán. (A hársfa a szláv népek, így a szlovének szent fája. Nálunk is minden szlovén család udvarán ott állt régen legalább egy hársfa.) A szombathelyi horvátok, romák, németek és szlovének 2004. szeptember 18-án a Vasi Múzeumfaluban tartottak először közös *Nemzetiségi Nap*ot. A füstösház azóta is minden évben a rendezvények egyik helyszíne. Pajtájában a szlovén asszonyok papírvirág-készítést tanítanak az érdeklődő gyerekeknek és felnőtteknek.

A Múzeumfaluban a Szombathelyi Szlovén Önkormányzat alkotótábort is szervezett. A résztvevő muraszombati és Novo mesto-i festők a szlovén házat is megörökítették. A festményeikből készült kiállítás megnyitójára a szeptemberi Nemzetiségi Napok adott alkalmat. Fogadtuk a Szlovén Néprajzi Társaság tagjait is, akiknek a *Szombathelyi Nefelejcsek* szlovén népdalkör adott koncertet a Múzeumfalu szlovén házában. Az ugyanitt megtartott *„A falu napja – Felsőszölnök bemutatkozik"* című rendezvényen szintén ez az együttes és a felsőszölnöki szlovén népdalkör szórakoztatta a megjelenteket.

A bécsi *Szlovén Értelmiségiek Klubja* (Dunajski krožek) tagjaival szervezett találkozó kulturális műsorában a Szombathelyi Nefelejcsek mellett a *Fermata* bécsi szlovén tamburazenekar lépett fel. Az osztrák fővárosban élő szlovén író, Lev *Detela* a legújabb könyvét is itt ismertette. A muraszombati *„Baráti Kör" Magyar Kulturális Egyesület* tagjaival a szombathelyi szlovének 2005-től szerveznek közös programokat a vasi megyeszékhelyen és a Muravidéken. Az ottani magyarok és az itteni szlovének énekkara közös koncerteket ad a füstösház udvarán. A magyarok hímzéseiből is rendeztek az épületben kiállítást. Egyesületeink tagjai kétnyelvűek, két kultúrához kötődnek. Ezáltal is Pável Ágoston nyomdokain haladnak, aki »két nép hű fia« volt, s akinek 2011-ben emlékeztünk meg halála 65., születése 125. évfordulójáról. Találkozónk is ennek jegyében zajlott Szombathelyen, majd sütéssel-főzéssel egybekötött *gasztronómiai bemutató*val folytatódott a Vasi Múzeumfalu szlovén házában. A muraszombati magyar népdalkör és a Szombathelyi Nefelejcsek szlovén népdalkör műsorát ez alkalommal a *Dravec-Makovecki-Matko-Mukič* közös zenekar (három harmonikás és egy hegedűs) fellépése, majd a két egyesület tagjainak baráti találkozója követte, közös éneklással. A 2011. évi Nemzetiségi Nap programjain Angelina *Trajkovski*, a megbízott szlovén főkonzulasszony is részt vett, köszöntve a résztvevőket.

A bécsi szlovén tamburazenekar fellépése (2009)

A szentgotthárdi, a muraszombati és a lendvai múzeum közös uniós projektje – *A megélt táj* – keretében szervezett négynapos tábor első napját 2012 júniusában a Vasi Múzeumfalu szlovén házában töltötték a gyerekek. A szlovén és a magyar tanulók először itt használták a kétnyelvű múzeumpedagógiai segédeszközöket. Külön élmény volt a gyerekek számára, hogy az ebédet is a füstösházban fogyaszthatták el, megtapasztalva a csend és félhomály, a szerény körülmények élményét.

2012. augusztus 25-én a budapesti szlovén énekkarral közös fellépésnek adott otthont a Múzeumfalu szlovén háza, és megemlékeztünk átadásának tizedik évfordulójáról is. A Szombathelyi Szlovén Önkormányzat ebből az alkalomból ötszáz emléklapot adott ki öt fotóval, amelyek témái: a szlovén ház az átadásakor, a tetőfedés, a kemence, valamint a Szombathelyi Nefelejcsek és a bécsi szlovének a hársfa árnyékában. Szeptemberben a szlovén önkormányzat és a szlovén egyesület is részt vett a Vasi Múzeumfaluban a IX. Nemzetiségi Napon. A műsorban szlovéniai vendégek léptek fel: a *Püconski duet Pištek*kel. Elkísérték őket az ottani kulturális egyesület tagjai is. Idén náluk vendégszerepelt az önkormányzat Szombathelyi Nefelejcsek népdalköre. A rendezvényre meghívtuk Dušan *Snoj* szlovén főkonzult, aki szlovén nyelven köszöntötte a résztvevőket. A szlovén házban ez alkalommal is papírfüzér- és papírvirág-készítést tanítottunk.

Szeptember utolsó szombatján az orfalui és a szombathelyi szlovének népi játékokat játszottak közösen a füstösház előtti réten. A Vas megye legkisebb és legnagyobb városában élő szlovének évente találkoznak, s összejövetelük mindig jó alkalom a szlovén anyanyelv használatára. Az elmúlt tíz év ötven programja is elsősorban a szlovén anyanyelv és kultúra, az identitás megőrzése jegyében telt.

M. Kozár Mária